

معرفی، نقد و بررسی نرم افزار نمایه

نمایه نشریه‌ای است که از سال ۱۳۷۰ به جمع خانواده مطبوعات پیوست. مجله نمایه فصل مشترک روزنامه‌نگاری و اطلاع‌رسانی است. زیرا نمایه به شکل یک نشریه با فهرست‌نویسی و نمایه‌سازی برای کتابها و مقالات، اطلاعات مورد نیاز خوانندگان را فراهم می‌سازد. از آنجا که مجلات منعکس‌کننده آخرین پژوهشها هستند، تحقیق‌ها، نگارشها و تألیفات علمی و فرهنگی به نشریات ادواری وابسته‌اند. زمینه فعالیت مجله نمایه فهرست‌نویسی و نمایه‌سازی نشریات علمی و فرهنگی و هدف آن در اختیار نهادن اطلاعات کتاب‌شناختی درست و جامع و روزآمد از نشریات جاری کشور است.

قبل از نشریه نمایه افراد و یا سازمانهایی بصورت موضوعی برای نشریات نمایه تهیه می‌کردند. برای نمونه فهرست مقالات فارسی در زمینه تحقیقات ایرانی / ایرج افشار، فهرست مقالات فرهنگی در مطبوعات ایران / مرکز اسناد فرهنگی آسیا (و سپس سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی)، مقاله‌نامه علوم / مرکز اسناد و مدارک علمی ایران و سایر مقاله‌نامه‌های موضوعی را می‌توان نام برد.

نشریه نمایه را هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور^۱ منتشر می‌کند.

در جهان امروز که عصر اطلاعات نام گرفته است، ابزار عمده تبادل اطلاعات، کتاب، نشریه، لوح‌های اطلاعاتی و شبکه‌های اطلاع‌رسانی است. نمایه همه این امکانات را در اختیار دارد:

۱- نسخه چاپی: شامل فهرست موضوعی مقالات روزنامه‌ها و نشریات ادواری و فهرست موضوعی کتابهای

روز.

۲- مجله الکترونیکی نمایه: فهرست مقالات نشریات ادواری و کتابهای روز با قابلیت جستجوهای ترکیبی.

۳- شبکه BBS & Global web: متن مقالات نشریات علمی و فرهنگی، فهرست مقالات روزنامه‌ها و

نشریات علمی و فرهنگی و کتابهای روز با قابلیت جستجوهای ترکیبی.

۴- لوح فشرده: متن مقالات روزنامه‌ها و نشریات علمی و فرهنگی با قابلیت جستجو در اقلام مقاله‌شناسی.

با توجه به موضوع تکنولوژی اطلاعات در این مقاله شبکه نمایه و لوح فشرده نمایه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شبکه نمایه

در سال ۱۳۷۵ تابلو اعلانات الکترونیکی نمایه B.B.S ایجاد شد. این شبکه شامل مجموعه متنوعی از

فهرستبرگه‌های کتابخانه‌های عمومی و متن کامل حدود سی نشریه با قابلیت جست‌وجو است. دسترسی به این شبکه و

دریافت اطلاعات آن از طریق خط تلفن و مودم امکان‌پذیر است.

^۱ بر اساس قانون تأسیس کتابخانه‌های عمومی مصوب سال ۱۳۴۴ سازمان مرکزی اداره کننده کتابخانه‌های عمومی کشور عبارت بود از هیأت‌امنایی با حضور

وزراء فرهنگ و هنر و کشور و چند تن از شخصیت‌های فرهنگی، اما این وضع دائماً ثابت نبوده و هراز چندگاهی تغییراتی در سازمان مرکزی ایجاد می‌شده است. اشاره

به گذشته این تشکیلات و تغییرات آن در فرصت این مقاله نیست اجمالاً اینکه در مقاطعی از زمان این تشکیلات در حد یک اداره کل تنزل نموده و مجدداً به سطح

هیأت‌امنا ارتقاء یافته و نهایت اینکه از سال ۶۴ برای اولین بار پس از پیروزی انقلاب اسلامی هیأت‌امنا کتابخانه‌های عمومی با حضور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و

وزیر کشور و چند تن از شخصیت‌های برجسته فرهنگی و دانشگاهی کشور مجدداً شکل گرفت.

اکنون شبکه نمایه بر روی شبکه جهانی اینترنت با آدرس <http://namaye.irost.com> قابل دستیابی است. این سایت شامل قسمتهای مجله الکترونیکی نمایه، لوح فشرده نمایه، متن نشریات علمی و فرهنگی، اشتراک، خدمات اینترنت و اطلاعات سازمانی است. هر کدام از این بخشها حاوی اطلاعاتی در مورد آن بخش است که برای نمونه اطلاعات مجله الکترونیکی نمایه در زیر آورده می شود.

جستجو در شبکه نمایه از طریق موضوع، عنوان، پدیدآورنده، ناشر، نشریه، شماره نشریه، تاریخ نشریه، تاریخ نشر کتاب، تیراژ کتاب، قیمت کتاب و نوبت چاپ کتاب امکان پذیر است. برای استفاده بهینه از شبکه نمایه راهنمای مفصلی در خود شبکه وجود دارد که این راهنما در این بخش از مقاله آورده می شود.

لوح فشرده نمایه

لوح فشرده نمایه در پی انتشار نسخه چاپی، الکترونیکی و ایجاد شبکه نمایه عرضه شده است. هر نسخه ماهانه لوح فشرده نمایه متن بیش از ۲۰ تا ۳۰ هزار صفحه از مقاله های مندرج در روزنامه ها و نشریات علمی و فرهنگی را با قابلیت جستجو در اقلام مقاله شناسی: پدیدآورنده، موضوع، عنوان و نام نشریه در بر دارد.

مجموعه اطلاعات سالانه لوح فشرده نمایه ۳۰۰۰۰۰ صفحه اطلاعات قابل چاپ مجدد است. ثبت، ضبط و آرشیو متن هزاران مقاله روزنامه ها و نشریات علمی و فرهنگی بر صفحات لوح فشرده نمایه، عملاً بر تواناییهای مراکز و نهادهای فرهنگی به نحو غیر قابل تصویری خواهد افزود. هر شماره لوح فشرده نمایه که متن مقالات را با قابلیت جستجو در بر دارد و به طور ماهانه منتشر می شود برابر با ۴۰ بسته کاغذ A4 یا ۳۰۰ نسخه کتاب، کاملاً روزآمد از متن مقاله ها در تمام زمینه های موضوعی است. در تدوین این بانک اطلاعاتی از تکنیک عکسبرداری رایانه ای Scan استفاده می شود.

با اینکه قصد از انتشار لوح های نوری نمایه CD Rom جستجو در متن مقالات نبوده و منظور کاهش فضای نگهداری از نشریات بوده است؛ در ویرایش جدید لوح فشرده نمایه با عنوان نمایه ۲۰۰۰ این نقیصه که در ویرایش ۱ وجود داشت و متن مقالات قابل جستجو نبودند برطرف شده است. در لوح های فشرده جدید متن مقالات بصورت text ذخیره می شوند و بنابراین امکان جستجو هم در اقلام مقاله شناسی و هم در متن مقالات به خواننده داده می شود. هر

نسخه نمایه ۲۰۰۰ شامل حدود ۶۰۰۰ مقاله، گزارش، نقد و بررسی و گفتگو است که امکان درج متن کامل مقالات بیش از ۴۰۰ عنوان (۱۲۰۰ نسخه) نشریه علمی و فرهنگی و حدود ۲۵۰۰ نسخه از روزنامه‌های کثیرالانتشار را دارد.

شیوه جستجو در لوح فشرده نمایه

۱- با ورود در محیط نرم‌افزار، ۵ گزینه جستجو، فهرست، صدا، درباره برنامه و خروج؛ مقابل جستجوگر قرار می‌گیرد.

۲- می‌توان در شماره‌های مختلف مجله نمایه بطور همزمان جستجو نمود در اینجا امکان انتخاب یک و یا چند شماره مجله نمایه داده شده است. با کلیک بر نشانگر شماره‌های مجله می‌توان شماره‌ای را فعال یا غیرفعال نمود.

۳- جستجو در سه مورد مقاله، نقد، گفتگو و یا ترکیبی از هر کدام از آنها صورت می‌پذیرد.

۴- جستجو بر اساس پدیدآورنده، موضوع، عنوان و نشریه است. می‌توان هر کدام از موارد فوق و یا ترکیبی از آنها را بصورت «و» منطقی بکار برد.

۵- مرحله بعد نتیجه جستجو است. در این قسمت اگر مورد جستجو پیدا نشود عبارت «مورد جستجو یافت نشد» و اگر پیدا شود فهرستی از موارد جستجو نمایش داده می‌شود. با قرار دادن نشانگر بر روی هر کدام از عناوین یافت شده اطلاعات کاملتر مقاله شامل موضوع، پدیدآورندگان و نام نشریه دیده می‌شود.

۶- در آخرین قسمت با کلیک بر روی عنوان انتخابی از جستجوگر خواسته می‌شود «لطفاً دیسک فشرده نمایه... را در دیسک‌خوان قرار دهید» و با تأیید این کار و سپری شدن چند لحظه و دیده شدن عبارت «لطفاً کمی صبر کنید» متن مقاله دیده می‌شود. این قسمت شامل امکانات بعد، قبل، بزرگتر، کوچکتر، تمام صفحه، چاپ، BMP، Clipboard و خروج است.

۷- شیوه دیگر جستجو در لوح فشرده نمایه جستجو در فهرست است. فهرست بر اساس پدیدآورنده، موضوع، عنوان و نشریه می‌باشد. در این قسمت فهرست کاملی از موردی که در شماره موردنظر وجود دارد ارائه شده است. با

انتخاب هر یک از موارد کلیه اطلاعات مربوط به مورد مورد جستجو ارائه می گردد. در زیر کادر اصلی کادر دیگری وجود دارد که می توان در آن با درج نام مورد جستجو یا بخش آغازین آن گزینه مورد نظر را یافت.

۸- در هر کدام از مراحل جستجو چه در قسمت جستجو و چه در قسمت فهرست نرم افزار به فایل راهنما مجهز است.

نقد و بررسی نرم افزار نمایه

۱- مسائل سخت افزاری

مانند هر نرم افزار دیگر لوح های فشرده نمایه باید بر روی کامپیوتر نصب شوند گرچه این نصب در هر دو ویرایش نرم افزار بصورت خودکار انجام می پذیرد اما از آنجا که ویرایش ۲ نمایه مجهز به قفل سخت افزاری می باشد علاوه بر اینکه این قفل با سایر قفل های سخت افزاری تداخل دارد (مانند قفل نرم افزار زرنگار و قفل کتابشناسی ملی ایران) با ویرایش ۱ خود نمایه نیز ناخواناست و مانع از اجرای ویرایش ۱ می شود. و به ناچار دو ویرایش قدیم و جدید نمایه را باید بر روی دو سیستم کامپیوتری نصب نمود که این مسأله در همه جا امکان پذیر نیست.

موضوع دیگر تخصیص دادن فضای بسیاری از حجم هارد توسط این نرم افزار است. نمایه فهرست خود را بر روی هارددیسک کامپیوتر کپی می کند و فضای فراوانی را در دراز مدت به خود اختصاص می دهد که این مسأله نیز برای سیستم هایی که حجم هارد آنها پایین است مشکل ساز است.

۲- مسائل نرم افزاری

جستجو در نرم افزار نمایه با اشکالات فراوانی روبروست. در همه جستجو هایی که نتیجه جستجو یک مورد باشد موارد ناخواسته و بی ربطی نیز بازیابی می شود. مثلاً در جستجوی عنوان که برای کلمه نمایه صورت گرفت علاوه بر

یک مورد نتیجه واقعی مورد نیاز جستجوگر (مقاله: در اطلاع رسانی، دیروز یعنی ماضی بعید / گفت و گو با مهدی

رضایی، سردبیر مجله نمایه) موارد زیر نیز پیدا شد:

permediz انقلابی در گرافیک آمریکا

آموزش NT Server

جایگزین های فریون ۱۲ در آینده

قسمت مشترک در این موارد ناخواسته، لاتین بودن قسمتی از عنوان مقاله است.

مورد دیگر موضوعات دور از ذهنی است که به مقاله ها داده می شود. مقاله های نمایه سازی شده دارای

موضوعات متنوع و متعددی است که یا تشخیص و انتخاب موضوع مقاله ها از عهده گروه فهرست نویسی و آماده سازی

خارج است و یا با گزینش موضوعات نابجا باعث گمراهی و از دید خارج شدن آن مقاله ها می شود.

مثلاً به مقاله « کتاب: گذشته، اکنون و آینده » موضوع « خواندن و استفاده از سایر رسانه های اطلاعاتی » داده شده

است؛ در حالیکه مقاله « کتاب در سبد خرید خانواده ها چه جایی دارد » موضوع ساده « کتاب » گرفته است. همچنین

موضوع « سیستم های ذخیره و بازیابی ماشینی اطلاعات » برای مقاله « کتاب الکترونیکی پدیده قرن بیست و یکم » در نظر

گرفته شده است.

مشکل دیگر عدم بازیابی اطلاعات در ویرایش ۲ نمایه است. نمایه ۲۰۰۰ که از شماره ۸۵ تا ۹۶ (آخرین شماره)

را شامل می شود؛ فقط در شماره های ۹۲ و ۹۶ بازیابی می شود. دست اندرکاران نمایه وعده داده اند این نقیصه در

شماره های جدید برطرف خواهد شد.

با همه کاستیها و نقایصی که این نرم‌افزار دارد بخصوص مشکل عدم تطابق دو ویرایش آن، امّا بدلیل منحصر بودن این نرم‌افزار، استفاده از آن در همه مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها توصیه می‌شود. این توصیه دو دلیل عمده دارد:

- ۱- سرعت و امکانات جستجو: حتی جستجو در نسخه چاپی مجله نمایه نیز بسیار سخت‌تر از جستجو در لوح فشرده نمایه است. شماره‌های گوناگون نمایه در حقیقت یک درهم‌کرد از مندرجات مجلات علمی و فرهنگی کشور است. چنین فهرست جامعی از مقالات اکنون در هیچکدام از مقاله‌نامه‌ها وجود ندارد. جستجو در شبکه نمایه نیز مشکلات خاص ارتباطی، پایین بودن سرعت خطوط ارتباطی و عدم دسترسی در همه جا به اینترنت است.
- ۲- صرفه‌جویی در فضا: لوح فشرده نمایه متن تمام مقالات نشریات فهرست‌شده را در اختیار کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در کمترین فضای ممکن می‌گذارد. مشکل کمبود جا در کتابخانه‌ها، مشکلات نگهداری نشریات، مشکلات صحافی، بازیابی و... به مقدار بسیار زیادی با استفاده از نمایه حل می‌شود.

منابع و مآخذ

- ۱- رضایی، مهدی، «در اطلاع‌رسانی، دیروز یعنی ماضی بعید! گفتگو با مهدی رضایی، سردبیر مجله نمایه»، سروش، ش، س، صص ۱۳۲-۱۳۰.
- ۲- فرح‌زاد، محمد، «نکاتی درباره مجله نمایه»، جهان کتاب، ش ۱۱-۱۲، س ۴ (مرداد ۱۳۷۸)، ص
- ۳- معین‌فر، مهدی، «با مجله نمایه از نسخه چاپی تا شبکه اطلاع‌رسانی گفتگو با مهندس مهدی معین‌فر مدیرمسئول مجله نمایه»، پیام کتابخانه، ش ۱، س ۶ (بهار ۷۵)، ص ۱۰-۶.